

УДК 343.1

DOI <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2022.2.40>**С. В. Князєв**

кандидат юридичних наук, доцент кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності
ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

ДОКТРИНАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ПОНЯТТЯ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ ЯК ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ

Криміналізація бюджетної сфери загрожує національній безпеці держави, підриває довіру громадян до державних інституцій і демократичних цінностей, спричиняючи занепокоєння в суспільстві та критичні оцінки міжнародних експертів. Військові, економічні та політичні процеси, які відбуваються в країні, впливають на характер злочинності у бюджетній сфері – змінюється її структура, механізми та способи вчинення кримінальних правопорушень. У статті зазначається, що кримінальні правопорушення у бюджетній сфері – це передбачені Особливою частиною Кримінального кодексу України суспільно-небезпечні, протиправні діяння, які посягають на фінансові ресурси (державне чи комунальне майно) виділені для забезпечення виконання завдань і функцій органів державної влади, місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду, із використанням основних правил, процедур, механізмів функціонування бюджетної системи та процесу. Автором надано кримінально-правову характеристику та здійснено їх класифікацію за основну градації взято родовий об'єкт та криміналістично значущі ознаки. Саме такий підхід дозволив зі всієї кількості злочинних посягань, передбачених нормами Особливої частини Кримінального кодексу України, виділити окремі групи кримінальних правопорушень у бюджетній сфері: проти власності (ст. 191 Кримінального кодексу України); у сфері господарської діяльності (ст. ст. 209, 210, 211, 212, 222 Кримінального кодексу України); службової та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг (ст. ст. 364, 365-2, 366, 367, 368 Кримінального кодексу України), які залежно від секторів, галузей й основних напрямків економічної діяльності пов'язаної із акумулюванням бюджетних коштів можуть бути учинені в казначействі, банках, державних та місцевих фондах, зокрема, при здійсненні обслуговування бюджетів, під час кредитно-фінансовій діяльності, пов'язаній із одержанням фінансування під гарантії органів державної влади і місцевого самоврядування; в житлово-комунальному господарстві, при розпорядженні бюджетними коштами та іншим державним, комунальним майном; в галузі охорони здоров'я, освіти, науки, культури та спорту; транспорту та зв'язку; паливно-енергетичному комплексі; в агропромисловому комплексі тощо.

Ключові слова: доктрина, поняття, кримінальне правопорушення, економіка, сфера, галузь, бюджет, досудове розслідування.

Актуальність теми. Криміналізація бюджетної сфери загрожує національній безпеці держави, підриває довіру громадян до державних інституцій і демократичних цінностей, спричиняючи занепокоєння в суспільстві та критичні оцінки міжнародних експертів. Військові, економічні та політичні процеси, які відбуваються в країні, впливають на характер злочинності у бюджетній сфері – змінюється її структура, механізми та способи вчинення кримінальних правопорушень. Суттєві вади має й бюджетне

планування. Заплановані показники надходжень переважно надто оптимістичні, тоді як численні видатки часто недооцінюються. Це спричиняє ризик невиконання затвердженого бюджету, накопичення нової заборгованості, провокує проведення негрошових розрахунків, секвестрування, посилення тиску на працюючі підприємства тощо. Поряд із цим, суспільно-небезпечні діяння не лише ускладнюють весь бюджетний процес, а й безпосередньо посягають на унормовані правовідносини щодо

формування, розподілу та використання коштів необхідних для реалізації функцій держави [5, с. 11].

Виклад основного матеріалу. Ускладнює ситуацію поширення корупції, недосконалість законодавчої бази, а державні органи, які створені для регулювання бюджетної дисципліни, не координують свої дії, що спричиняє певне дублювання функцій та знижує результативність контрольної діяльності. За відповідних умов питання захисту національних інтересів держави набуває особливого значення.

Характерними ознаками злочинності в бюджетній сфері, що розвивається в надрах державного управління, є високий рівень латентності, динамічність і швидка адаптація до нових умов та норм бюджетного законодавства, а також стійкий характер діяльності організованих груп у формі злочинного промислу під структурно-функціональним прикриттям, застосування численних засобів та методів протидії правоохоронним органам, зокрема використання корумпованих важелів, технічних можливостей, офшорів та фіктивних підприємств.

Необхідно звернути увагу, що кримінальні правопорушення в бюджетній сфері, які вчиняються з використанням фіктивних підприємств та підставних суб'єктів підприємницької діяльності набули масштабів, що становлять дедалі більшу загрозу економічній безпеці України, позаяк, але ця злочинна технологія виведення капіталів використовується майже у всіх базових галузях економіки – оборонно-промислового та паливно-енергетичному комплексі, на транспорті, у вугільній й металургійній промисловості, сільському, водному та лісовому господарстві тощо.

Правоохоронна практика свідчить, що на етапі підготовки до вчинення кримінальних правопорушень у бюджетній сфері злочинці здійснюють державну реєстрацію фіктивних підприємств, або придбання вже зареєстрованих фірм. Підготовку документів, необхідних для такої реєстрації, зазвичай, здійснюють кваліфіковані юристи. Однак кінцева роль відведена «чорним нотаріусам», які завіряють підписи «засновників» на проданих (загублених) громадянами, або підроблених паспортах, не перевіряючи їх автентичність [9].

Усі фіктивні підприємства мають однакові цілі й завдання та різняться лише способом легалізації. Тому важливим для характеристики фіктивного підприємництва є визначення типів відповідних суб'єктів [9]. До першого нале-

жать підприємства, що повністю дотрималися порядку реєстрації, зокрема перекуплені фірми. Ідеться про «буферні підприємства» («фірми-прокладки», «транзитні підприємства»), що не несуть значних податкових навантажень. До другого типу – підприємства, що не пройшли державної реєстрації або зареєстровані в податковому органі з порушенням законодавства. Засновниками цих фірм, зазвичай, є підставні особи (студенти, пенсіонери, інваліди, безробітні тощо), які не причетні до фактичної діяльності підприємства. Зазначені особи за незначну винагороду погоджуються зареєструвати на своє ім'я юридичну особу (здебільшого не усвідомлюючи протиправного характеру своїх дій). Після виконання всіх необхідних формальностей для постановлення підприємства на податковий облік, відкриття рахунків у банківських установах, відповідних осіб усувають від контролю за діяльністю новоствореної фірми [9].

Втім, сьогодні не існує єдиного загальноприйнятого універсального визначення поняття «кримінальні правопорушення у бюджетній сфері». О. О. Титаренко та В. М. Руфанова слушно зауважують, що поряд із поняттям «злочини, які пов'язані з незаконним використанням бюджетних коштів», вживаються й інші, близькі за значенням, а саме: «злочини, які вчиняються у бюджетній сфері», або «пов'язані з порушенням законодавства про бюджетну систему», чи «злочини, що пов'язані з порушенням бюджетного законодавства», що свідчить про відсутність єдиного концептуального підходу до визначення їх змісту [5, с. 7].

Розмаїття позицій учених та юристів-практиків зумовлене, переважно, розходженнями у характері розв'язуваних авторами теоретичних і прикладних завдань, а також методологією та методикою дослідження. Наприклад, в різних міжгалузевих дослідженнях науковці визначають бюджетну безпеку, як: стан забезпечення платоспроможності держави з урахуванням балансу доходів і видатків державного й місцевих бюджетів [10, с. 74]; стан захищеності й забезпечення життєво важливих фінансових інтересів особи, суспільства, держави чи окремих її адміністративно-територіальних утворень у бюджетній сфері правовими, економічними, політичними заходами як усередині держави, так і за її межами, з метою гарантування фінансової незалежності України, захисту її бюджетної системи від внутрішніх і зовнішніх загроз [3, с. 31]; спроможність бюджетної системи забезпечити фінансову самостійність

держави та ефективне використання бюджетних коштів у процесі виконання функцій соціального захисту, державного управління й міжнародної діяльності, фінансування науки, освіти, культури та охорони здоров'я, забезпечення національної безпеки й оборони, реалізації інвестиційної та екологічної політики [14, с. 15]. При цьому, оминаючи згадки про кримінальні загрози, які існують у бюджетній сфері та, які, напряду руйнують її цілісний безпековий стан.

С. С. Чернявський вважає, що бюджетна сфера – це інформаційна модель, що в комплексі відображає організаційні та правові особливості реалізації бюджетних відносин як у межах бюджетної системи, так і елементів бюджетної системи з іншими суб'єктами, особливості обліку та звітності, документообігу, а також інші чинники, що мають значення для організації контролю за розподілом і використанням бюджетних коштів. Учений розглядає групу кримінальних правопорушень, вчинених у сфері розподілу та використання бюджетних коштів, яка враховує специфіку розкрадань (ст. 190, 191 КК України), а також інших порушень бюджетного законодавства (ст. 210, 211, ч. 2 ст. 175 КК України) [15, с. 210]. Таким чином, автор трактує бюджетну сферу, як сукупність бюджетних відносин, хоча враховує також і особливості злочинної діяльності в цій сфері, основною метою якої в широкому сенсі є заволодіння бюджетними коштами, або порушення встановлених вимог їх формування, розподілу чи використання.

Загальновідомо, що означувані кримінальні правопорушення належать до економічної злочинності («economic crime»), яка не має, чітко окреслених кримінально-правових кордонів. Натомість, економічна злочинність завжди має системний характер, та є певною сукупністю різних правопорушень, зокрема, у межах фінансово-економічної й іншої господарської діяльності [15, с. 15]. Більшість таких зловживань, які пов'язані із державними коштами стають можливими внаслідок змикання представників легальної економіки, криміналітету та місцевих органів влади, що призводить до формування на цій базі місцевих корумпованих та тіньових еліт. Таким чином, значна частина підприємств, установ та організацій, державної чи комунальної форм власності опиняється під контролем або у частковій власності кримінальних елементів, і їх подальша економічна діяльність має тіньовий, а в окремих випадках повністю злочинний характер.

Відповідно до розуміння бюджетної сфери, як до діяльності, пов'язаній з наповненням та витрачанням бюджетів, то до суспільно-небезпечних діянь, які вчиняються у цій сфері, можуть належати різні форми прояву кримінально-правової активності, відповідальність за вчинення яких передбачена декількома статтями, які до того ж можуть знаходитись в різних розділах Особливої частини КК України. В. І. Василичук зазначає, що це різні види умисних протиправних суспільно небезпечних діянь осіб з використанням наданих їм можливостей чи посадового становища, що посягають на встановлений чинним законодавством порядок функціонування бюджетної системи України та вчинені з метою незаконного збагачення, відповідальність за які передбачена кримінальним законодавством України [2, с. 67].

Р. Л. Степанюк з точки зору криміналістичної методики розслідування до кримінальних правопорушень, що вчиняються у бюджетній сфері відносить наступні: а) «прості» привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем; б) службову недбалість при розпорядженні бюджетними коштами і державним майном; в) умисне невиконання вироку суду щодо перерахування накладених на підприємство фінансових санкцій до бюджету; г) шахрайське заволодіння бюджетними коштами (наприклад, обманне одержання одноразової допомоги по безробіттю для здійснення підприємницької діяльності без наміру займатись нею); г) службове підроблення (наприклад, із метою недопущення штрафних санкцій за невиконання нормативів з працевлаштування інвалідів або із метою «обману» казначейського органу для здійснення передоплати за рахунок бюджетних коштів; д) умисну не виплату заробітної плати; е) шахрайство з фінансовими ресурсами та інші [13, с. 980].

Натомість, інші вітчизняні науковці (Д. Й. Никофорчук, О. Ю. Заблоцька, С. І. Ніколаук), до кримінальних правопорушень, що пов'язані з порушенням бюджетного законодавства відносять лише ст. 175, 210 та 211 КК України. На доволі дискусійну думку вчених, тільки ці склади кримінальних правопорушень безпосередньо посягають на бюджетні відносини та на бюджетну систему [11]. Однак, у будь-якому випадку, у різних визначеннях загальним є об'єднання в групу кримінальних правопорушень, що в цілому вчиняються при виникненні, розвитку і припиненні бюджетних правовідно-

син. Проте принципові відмінності полягають у трактуванні цих відносин, а також врахуванні певних елементів складу кримінального правопорушення, в першу чергу суб'єктивної сторони (форма вини, мотив).

Отже, враховуючи попередні наукові дослідження, судову практику та стан бюджетного законодавства, під кримінальними правопорушеннями у бюджетній сфері пропонуємо розуміти *передбачені Особливою частиною КК України суспільно небезпечні, протиправні діяння, які посягають на фінансові ресурси (державне чи комунальне майно) виділені для забезпечення виконання завдань і функцій органів державної влади, місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду, із використанням основних правил, процедур, механізмів функціонування бюджетної системи та процесу.*

Щоб упорядкувати такі кримінальні правопорушення потрібно здійснити їх класифікацію, тобто, поділ на певні групи за значущими ознаками, істотними з криміналістичної точки зору, які відрізняють їх від інших кримінальних правопорушень [4, с. 233–267].

Аналізуючи наукові джерела та погляди вчених можна дійти висновку, що серед науковців прийнято виокремлювати два види класифікацій: 1) родову (за групами кримінальних правопорушень, об'єднаних однією главою КК України [8]; 2) видову (слугує в криміналістиці головною ознакою під час розроблення окремих криміналістичних методик) [7]. Однак, відомо й інші класифікаційні поділи, суто криміналістичні, наприклад, за способом; злочинним досвідом особи; місцем учинення кримінального правопорушення тощо [6].

Втім, найбільш проблемним питанням під час побудови криміналістичних класифікацій кримінальних правопорушень є визначення критеріїв класифікації, оскільки критерій є показником теоретичного та практичного значення класифікації, тих цілей і завдань, що ставляться перед нею. Як відомо, окремі види кримінальних правопорушень можуть поєднуватись між собою, бути взаємопов'язаними, а їх розслідування, потребує комплексного підходу [12, с. 10]. Бюджетна сфера не є винятком з цього правила, оскільки, і в ній, як вже було зазначено, постійно учиняють такі кримінальні правопорушення (наприклад, одержання службовою особою неправомірної вигоди), які поєднані та, відповідно, кваліфікуються за сукупністю зі спорідненими (зокрема, легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом)). Тому,

на наш погляд, найбільш вдалою, об'ємною, й, водночас, практично значущою буде розробка класифікаційної таблиці кримінальних правопорушень у бюджетній сфері, заснованої на ґрунтовному поєднанні кримінально-правових ознак із криміналістично-значущими. Цієї ж думки дотримуються і автори колективної монографії «Боротьба з господарськими злочинами», які переконані у тому, що систематизація великої групи однорідних кримінально-правових норм повинна здійснюватися на основі комплексного врахування їх особливостей [1, с. 15–22].

Насамперед, варто акцентувати увагу на те, що БК України передбачено, що порушенням законодавства у досліджуваній сфері є порушення учасником бюджетного процесу встановлених БК чи іншим бюджетним законодавством норм щодо складання, розгляду, затвердження, внесення змін, виконання бюджету та звітування про його виконання. Відповідний Кодекс передбачає і певні види правопорушень, відповідальність за які передбачена безпосередньо статтями БК, серед яких: включення недостовірних даних до бюджетних запитів; порушення встановлених термінів подання бюджетних запитів або їх неподання; визначення недостовірних обсягів бюджетних коштів під час планування бюджетних показників та ін. Втім, лише КК України визначає, які суспільно небезпечні діяння є кримінальними правопорушеннями у досліджуваній сфері та які покарання застосовуються до осіб, що їх вчинили [8].

Враховуючи попередні наукові дослідження, судову практику та аналіз сформованої емпіричної бази, пропонуємо початковим кримінально-правовим класифікаційним критерієм кримінальних правопорушень, що вчиняються в бюджетній сфері, визначити родовий об'єкт й на основі цього критерію виокремити їх основні групи, а саме:

I. Кримінальні правопорушення проти власності:

– *привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК України).*

II. Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності:

– *нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням (ст. 210 КК України);*

– *видання нормативно-правових актів, що зменшують надходження бюджету або збіль-*

шують витрати бюджету всупереч закону (ст. 211 КК України);

– шахрайство з фінансовими ресурсами (ст. 222 КК України);

Варто додати, що неправомірні форми зрощення службових (посадових) осіб зі злочинністю в системі бюджетно-правових відносин характеризуються: заснуванням підконтрольних підприємств, або дольової участі у капіталі цих підприємств; одержанням частки в уставному капіталі як плати за послуги; розкраданням коштів шляхом завищення вартості товарів, робіт або послуг; використанням службового становища у процесі приватизації; заснуванням фондів соціального та іншого спрямування, за прихованої участі чиновників, які забезпечують легалізацію фінансових ресурсів, одержаних злочинним шляхом.

III. Кримінальні правопорушення у сфері службової та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг:

– зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК України);

– зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги (365-2 КК України);

– службове підроблення (ст. 366 КК України);

– службова недбалість (ст. 367 КК України);

– прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368 КК України);

Результати вивчення емпіричної бази наочно засвідчують, що в переважній більшості кваліфікаційний склад кримінальних правопорушень в бюджетній сфері передбачений декількома статтями в сукупності, серед яких орієнтовно 52 % становлять службові підроблення поєднані із привласненням, розтратою майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. Однак, варто вказати і на інші, розповсюджені предикатні до бюджетної сфери кримінальні правопорушення, серед яких:

– легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 209 КК України);

– ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) (ст. 212 КК України);

Крім цього, доцільно запропонувати й інші класифікаційні критерії таких кримінальних правопорушень, зокрема, залежно від стадії бюджетного процесу, слід виділити, які вчиняються:

– при складанні проектів бюджетів;

– при розгляді проектів та прийнятті рішень про місцеві бюджети;

– при виконанні бюджетів;

– при звітуванні про виконання бюджетів.

За іншими криміналістичними характеристиками відповідні кримінальні правопорушення у бюджетній сфері додатково можна розподілити залежно від часу на: а) *короткострокові*; б) *довгострокові*; за епізодичністю на: *одиночні* та *багатоепізодні*; а за предметом виділити посягання предметом яких є *бюджетні кошти*, або *інше державне чи комунальне майно*; за слідовою картиною: а) кримінальні правопорушення про які стало відомо із заяви або повідомлення *посадових осіб* підприємств, установ та організацій; б) повідомлення від *контрольно-ревізійних* установ, які виявили кримінальне правопорушення за результатами ревізій, інвентаризацій, перевірок, аналізу техніко-економічних показників тощо; в) слідова інформація кримінальних правопорушень здобута *оперативними підрозділами* правоохоронних органів тощо; а за предметом варто виділити посягання предметом яких є *бюджетні кошти*, або *інше державне чи комунальне майно*.

Враховуючи, що бюджет є ядром всієї економічної системи, то за основними секторами та галузями (напрямами) економічної діяльності слід відокремлювати і кримінальні правопорушення, які вчиняються та, які водночас, пов'язані із бюджетними коштами, а саме:

– кримінальні правопорушення учинені в *казначействі, банках, державних та інших місцевих фондах, зокрема, при здійсненні обслуговування бюджетів, під час кредитно-фінансовій діяльності, пов'язаній із одержанням фінансування під гарантії органів державної влади і місцевого самоврядування тощо*;

– кримінальні правопорушення в *житлово-комунальному господарстві, пов'язані зі зловживаннями при розпорядженні бюджетними коштами та іншим державним, комунальним майном*;

– кримінальні правопорушення в галузі охорони здоров'я, освіти, науки, культури та спорту;

– кримінальні правопорушення в галузі транспорту та зв'язку;

– кримінальні правопорушення в *паливно-енергетичному комплексі*;

– кримінальні правопорушення в *агропромисловому комплексі тощо*.

Висновки. Розроблено поняття й на ґрунтовному поєднанні криміналістичних ознак із кримінально-правовими представлено класифікаційну

таблицю кримінальних правопорушень у бюджетній сфері, а саме: привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК України); легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК України); нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням (ст. 210 КК України); видання нормативно-правових актів, що зменшують надходження бюджету або збільшують витрати бюджету всупереч закону (ст. 211 КК України); ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) (ст. 212 КК України); шахрайство з фінансовими ресурсами (ст. 222 КК України); зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК України); зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форм (ст. 364-1 КК України), зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги (365-2 КК України); службове підроблення (ст. 366 КК України); службова недбалість (ст. 367 КК України), прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368 КК України).

Характерними ознаками перелічених кримінальних правопорушень, які зароджуються в надрах державного управління, є високий рівень латентності, динамічність, а також стійкий характер діяльності організованих груп у формі своєрідного промислу з швидкою адаптацією до нових умов та норм бюджетного законодавства під структурно-функціональним прикриттям, застосування багаточисленних засобів та методів протидії правоохоронним органам, зокрема використання корумпованих важелів, технічних можливостей, офшорів та фіктивних підприємств. До найбільш суттєвих критеріїв, які дозволили зв'язати в одне ціле різноманітність проявів злочинності у бюджетній сфері віднесено: корисливу мотивацію на вчинення протиправних дій яка пов'язана із вчиненням умисних тяжких злочинів корупційної спрямованості. До її найнебезпечніших форм віднесено: вчинення таких дій в умовах воєнного стану, які пов'язані із розкраданнями та тендерними спекуляціями під час здійснення публічних закупівель товарів для потреб армії в тилу і на фронтах (продовольства, амуніції, запчастин і техніки).

Список використаної літератури:

1. Боротьба з господарськими злочинами / Коваленко О. І., Лопушанський Ф. А., Ришелюк

А. М., Светлов О. Я., Титаренко Ю. Л. та ін.; відп. ред. Ф. А. Лопушанський. Донецьк, 1997. 160 с.

2. Василичук В. І. Оперативно-розшукова профілактика злочинів підрозділами ДСБЕЗ у сфері господарської діяльності. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2004. № 5. С. 66–72.
3. Дмитренко Е. С. Юридична відповідальність суб'єктів фінансового права у механізмі правового забезпечення фінансової безпеки України : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2009. 592 с.
4. Журавель В.А. Загальна теорія криміналістики: ґенеза та сучасний стан : монографія. Харків : Право, 2021. 448 с.
5. Запобігання злочинам, пов'язаним з незаконним використанням бюджетних коштів : наук.-практ. посіб. / Кулаков В. В., Лень В. В., Мірошніченко С. С. та ін. Запоріжжя : Дніпровський металург, 2011 289 с.
6. Криміналістика: питання і відповіді: навч. посіб. / за ред. А. В. Кофанова, О. Л. Кобилянського, Я. В. Кузьмичова та ін. Київ: Центр учб. літ., 2011. 240 с.
7. Криміналістика: підруч. для студ. юрид. спец. ВНЗ / за ред. В. Ю. Шепітька. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ: Ін-юре, 2004. 365 с.
8. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
9. Мойсеєнко В. В. Правові засади регулювання господарської діяльності. URL: http://www.pju.nuoua.od.ua/v1-5_2017/1/7.pdf
10. Пацурківський П. С. Правові засади фінансової діяльності держави: проблеми методології. Чернівці : ЧДУ, 1997 286 с.
11. Протидія злочинам, що пов'язані з порушеннями бюджетного законодавства (ст. 210, 211, 175 КК) : наук.-практ. посіб. / Д. Й. Никифорчук, О. Ю. Заблоцька, С. І. Ніколаюк. Київ, 2006. 87 с.
12. Розслідування злочинів у сфері господарської діяльності: окремі криміналістичні методики: монографія / кол. авторів: В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін.; за ред. В. Ю. Шепітька. Харків: Право, 2006. 624 с.
13. Степанюк Л. Типові технології злочинної діяльності в бюджетній сфері України. *Форум права*. № 1. С. 977–981. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-1/11crlbcu.pdf>
14. Сухоруков А. І. Проблеми фінансової безпеки України: монографія (передм. акад. НАН України С. І. Пирожкова). Київ : НИПМБ, 2005. 140 с.
15. Чернявський С. С. Теоретичні та практичні основи методики розслідування фінансового шахрайства : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2010. 610 с.

Kniaziev S. V. Doctrinal approaches to the concept and systematization of criminal offenses in the budgetary sphere as the basis of formation methods of investigation

Criminalization of the budget sphere threatens the national security of the state, undermines the trust of citizens in state institutions and democratic values, causing concern in society and critical assessments of international experts. The military, economic and political processes taking place in the country affect the nature of crime in the budgetary sphere - its structure, mechanisms and methods of committing criminal offenses are changing. The article states that criminal offenses in the budgetary sphere are socially dangerous, unlawful acts provided for by the Special Part of the Criminal Code of Ukraine, which encroach on financial resources (state or communal property) allocated to ensure the performance of tasks and functions of state authorities, local self-government during of the budget period, using the basic rules, procedures, mechanisms of functioning of the budget system and process. The author provided a criminal-legal characterization and carried out their classification. The generic object and forensically significant signs were taken as the main gradation. It was this approach that made it possible to single out separate groups of criminal offenses in the budgetary sphere from the entire number of criminal offenses provided for by the norms of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine: against property (Article 191 of the Criminal Code of Ukraine); in the field of economic activity (Articles 209, 210, 211, 212, 222 of the Criminal Code of Ukraine); official and professional activities related to the provision of public services (Articles 364, 365-2, 366, 367, 368 of the Criminal Code of Ukraine), which depending on the sectors, industries and main directions of economic activity related to the accumulation of budget of funds may be committed in the treasury, banks, state and local funds, in particular, when performing budget maintenance, during credit and financial activities related to obtaining financing under the guarantees of state authorities and local self-government bodies; in the housing and communal economy, when managing budget funds and other state and communal property; in the field of health care, education, science, culture and sports; transport and communication; fuel and energy complex; in the agro-industrial complex, etc.

Key words: *doctrine, concept, criminal offense, economy, sphere, branch, budget, pre-trial investigation.*